

דגשים ללמידה – איוב מב 6-1 – תגובת איוב לאל

// מזכיר כי בטרם קריאת הדף יש לקרוא את "איך להשתמש נכון בדגשים ללמידה לפרק" //

רקע חשוב 1 – הפרקים עליהם דילגנו:

בפרקים ג-מא אנו נחשפים לנאומים שונים של איוב, רעיו, ופעם אחת – של האל. בנאומים אלה איוב אינו כופר, בקיום האל, אולם כופר ברעיון הצדק האלהי, וטוען כי האל פועל באקראיות אף בדיני-נפשות – "הֵם אֲרִשָּׁע הָיָא מְכַלָּה" (ט 22). בנוסף, בנאומיו שואל איוב מדוע התרחשו אסונותיו, ואף פונה לאל להגיד לו מהם חטאיו. חבריו של איוב מתקוממים על דברי הכפירה שלו, ומנסים להסביר את אסונותיו של איוב על-פי תפיסת השכר והעונש שהם מכירים.

רקע חשוב 2 – פרק לח – נאום ה':

בפרק לח נחשף האל בפני איוב בנאום תקיף. הוא מתחיל בטענה כי איוב מתייחס באופן חשוך ושגוי למעשי האל בעולם, מביא להחשכת (הסתרת) עצת האל – "מִי זֶה מְחַשֵּׁי עֲצָה בְּמִלִּין בְּלִי-דַעַת" (פס' 2). לאחר מכן האל פותח בשורה של שאלות רטוריות הבאות להדגיש את קטנותו של איוב, כגון:

אֵיפָה הִיִּיתָ בִּיסְדֵי-אָרֶץ? [הֲגֵר אִם-יָדַעְתָּ בִּינָה:

מִי־שָׁם מְמַדִּיָּה כִּי תִדַּע? [אֹי מִי־נָטָה עָלֶיהָ קֶן?

במילים אחרות: איפה אתה, איוב, היית כשהקמתי את העולם? תגיד אם אתה מבין את בינת (חכמת) הבריאה! מי קבע את מידות העולם – אתה יודע? מה תכנן את העולם? נאומו זה של האל אמנם מקטין את את איוב, ואולי מנסה לרמוז כי אין לו את הלגיטימציה לשאול שאלות, אולם הוא אינו מספק תשובות לשאלתו המרכזית של איוב – למה זה קרה לי?

כמה מילים שיכולות לערפל את תשובתו של איוב:

- בפסוקים אלה זרועות מספר מילים היכולות להתפרש במובנים שונים, ויש להיות ערים אליהן:
- "מזימה" – בעברית של ימינו תמיד במשמעות שלילית, פעולה המכוונת נגד משהו. אולם בתנ"ך המילה משמשת פעמים רבות במשמעות של תכנון תכנית עם תבונה, בחכמה, לעיתים משמשת דווקא בהקשרים חיוביים. באיזה משמעות יתכוון איוב? לא בטוח שנדע.
- נ.ח.מ – בעברית של ימינו תמיד במשמעות של נחמה, ניחומים, ולכן אם אדם אומר על עצמו "ניחמתי" הוא אומר שכבר התנחם, או בחר להתנחם. אולם בתנ"ך השורש נ.ח.מ משמש לעיתים במשמעות של הבעת חרטה, הצטערות על מעשה. באיזה משמעות יתכוון איוב? לא בטוח שנדע.

פסוקים 6-1 – איוב מגיב באופן מעורפל

בראשית דבריו איוב פותח בהודאה: "יָדַעַת (יָדַעְתִּי) כִּי-כָל תּוֹכָל וְלֹא-יִבָּצֵר מִפְּנֵי מְזִמָּה". איוב מודה: האל כל יכול. אבל מה מסקנתו מכך? כאן הוא כבר מעורפל: הוא בטוח שהאל יכול לממש כל מזימה. אבל באיזה משמעות של מזימה? זו הטובה או הרעה? אין לדעת.

בפסוק 3 הערפול נמשך:

"מִי זֶה | מַעֲלִים עֲצָה בְּלִי דַעַת

לִבּוֹ הַגִּדְתִּי וְלֹא אָבִין נִפְלְאוֹת מִמֶּנִּי וְלֹא אֶדְעִי."

ברור כי הניסוח כאן מתכתב עם דברי האל בפרק לח ("מִי זֶה | מַחֲשִׁיךְ עֲצָה בְּמַלְיָן בְּלִי-דַעַת"), אבל למה התכוון איוב? יתכן ומצטט את האל ומתכוון: "שאלת מי מעלים עצה באמירת שטויות בלי לדעת? ובכן – אני מודה". לפי קריאה זו איוב משתכנע מדברי האל בפרק לח. אולם ניסוח הדברים מאפשר גם קריאה הפוכה, לפיה איוב לא השתכנע: "אתה האשמת אותי בהחשכת עצה מבני האדם בגלל מה שאמרתי? ובכן אתה זה שמעלים עצה מבני האדם". בשני המקרים החלק השני של הפסוק אפשרי – איוב מודה שהבנת התנהלות האל מופלאה ממנו = גדולה ממנו, נסתרת ממנו.

גם פסוק 4 מאפשר שתי קריאות, במיוחד כאשר מושווה לפרק לח:

דברי האל בפרק לח	דברי איוב בפרק מב	קריאות אפשריות של דברי איוב
"אֲזַרְנָא כְּנֹכַר חֲלָצִיד וְאֶשְׁאַלְךָ וְהוֹדִיעֲנִי" – האל אומר משפט זה לאיוב לפני שהוא מטיח בו שורה של שאלות עליהן איוב לא יודע לענות במטרה "להקטינו".	"שִׁמְע־נָא וְאֹנְכִי אֶדְבֵּר אֶשְׁאַלְךָ וְהוֹדִיעֲנִי"	איוב מצטט את דברי האל במטרה להודות בטעותו. איוב מצטט את דברי האל כמעין אומר "עד עכשיו אתה דיברת, עכשיו אנכי אדבר ואתה תענה!"

אנו חוזרים כאן לאותה סוגיה מעורפלת: האם איוב השתכנע? לא ברור – שתי הקריאות אפשריות. מכאן לפסוק 5: "לִשְׁמַע-אֶזְן שְׁמַעְתָּךְ | וְעַתָּה עֵינִי רְאִיתָךְ" – איוב מוסר כי עד כה רק שמע על האל כבשמועה, כפי שכל בני האדם שמעו על האל, אולם כרגע העמיק את ההיכרות עם האל – "עיני ראתך". עדיין לא ברור האם "ראיית האל" מביאה את איוב לכדי שכנוע או דווקא להעמקת הטרוניה נגדו, לאמר: הבנתי ולא קיבלתי.

קושי:

המונח "קושי" בקריאת התנ"ך מתייחס לקטע בכתוב המעורר בנו, הקוראים, קושי בהבנת הדברים במישור העובדתי או הרעיוני. בבואנו לפתור קושי מסוים, חשוב שנדע קודם כל לנסח מהו הקושי. נהוג לסווג את הקשיים בתנ"ך לסוגים שונים, שניים מהם רלוונטיים בפסוק 6 בפרקנו:

קושי לשוני – כאשר נראה שישנה בעיה לשונית – מרכיב חסר במשפט, חוסר התאמה בין יחיד לרבים, זכר ונקבה, זמנים וכו'. לדוגמה: "הלכתי מחר לים".

קושי מילולי – כאשר לא מובן פירושה של מילה מסוימת או צירוף מילים, או כאשר ישנם מספר פירושים אפשריים.

בפסוק 6 איוב מסכם את דבריו: "עַל־בֶּן אֱמָאֵס וְנִחְמָתִי עַל־עֵפֶר וְאַפֶּר". פסוק זה מעורר שני קשיים, האחד לשוני והשני מילולי:

קושי לשוני – "אמאס" – במה? לא ברור במה מאס איוב?

קושי מילולי – "ניחמתי" – לא ברור באיזה מפירושי המילה מדובר כאן.

שני קשיים אלה יוצרים ערפול גם בפירושו של פסוק זה:

פירושים אפשריים	
איוב מאס בדברים שאמר על האל עד-כה, כלומר מודה בקטנותו וחוצפתו. "ניחמתי" בפירוש של הצטערות וחרטה, כלומר: איוב מצטער (ניחם) על אמירותיו ומביע חרטתו באמצעות ישיבה על עפר ואפר.	"עַל־בֶּן אֱמָאֵס וְנִחְמָתִי עַל־עֵפֶר וְאַפֶּר"
איוב מאס בויכוח שלו עם האל כי מבין שלא יוכל לקבל תשובות שיספקו אותו. "ניחמתי" במשמעות של אני בוחר להתנחם, כי אני "עפר ואפר" – בן אנוש שלא יכול להבין את תשובות האל ולכן כל שיש לו זה להתנחם.	

סוף דבר:

האם איוב השתכנע או שהוא ממשיך להחזיק בטרזניו כלפי האל? אין לדעת. לפחות בשלושה פסוקים הדברים מנוסחים באופן מעורפל, יתכן בכוונת מכוון. להשלמת הפרק – קראו את הדגשים ללמידה של פסוקים 7-17.